

PROFESORUL NOSTRU¹

LUMINIȚA BOTOȘINEANU*, FLORIN-TEODOR OLARIU*

Cercetătorii de la Departamentul de dialectologie și sociolingvistică al Institutului de Filologie Română regretă profund pierderea mentorului și coordonatorului nostru, prof.univ.dr. Stelian-Traian Dumistrăcel (1937–2022), dialectolog de vocație, teoretician rafinat, spirit novator și om de știință de înaltă clasă, eminent reprezentant al lingvisticii ieșene în România și în lume. Lider al echipei de cercetare care realizează *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*, domnul profesor ocupa în același timp o poziție simbolică în prima linie a domeniului la nivel național. Deschiderea spre arii majore ale dialectologiei, dificil de cuprins într-o viață de om – atlas, etno- și sociotexte, teorie și metodologie – îl proiecta ca pe o sinteză fericită între Sever Pop, atlasistul și teoreticianul, și Emil Petrovici, anchetatorul și autorul de atlas –, fapt care l-a recomandat firesc ca membru în comitetul național român al *Atlas linguarum Europae* (ALE) și colaborator la *Atlas linguistique roman* (ALiR), proiecte europene de mare anvergură. În interiorul laboratorului de cercetare pe care l-a coordonat cu strălucire și – paradoxal poate – cu discreție, s-au realizat tomurile de hărți și material necartografiat sau culegerile de texte ale NALR. *Moldova și Bucovina* și, începând cu volumul al III-lea al atlasului nostru, s-a pășit într-o nouă eră în cartografia lingvistică, aceea a editării integrale cu ajutorul tehnologiei digitale.

Mereu aproape de noi, lipsit de complexe inhibitoare, deși aflat în contradicție cu mediocritatea, nu părea niciodată a ținti transformarea mai tinerilor săi colegi în performeri ai științei reci, ci în primul rând sensibilizarea noastră la viața limbii, dorința de a ne transmite emoția, fascinația pe care o trăia la observarea fenomenelor acesteia. Neobosit cercetător al faptului de limbă, îl extrăgea din aparența de banalitate și îl scotea la lumina științei. Îl vedea pe teren

---

¹ Textul de față reproduce, cu minime intervenții de natură preponderent tehnoredacțională, evocarea cu același titlu apărută în „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»”, anul XXII, nr. 1, ianuarie–martie 2022, p. 13–15.

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române – Filiala Iași, România (lumi.botosineanu@gmail.com / olariuf@yahoo.com).

sau îi simțea potențialul în urma unor insistente și zilnice lecturi, cu care își hrănea continuu excepționala curiozitate intelectuală. Astfel, Ideea, luminată de creativitate și de finețe analitică, edificată cu rigoare și consecvență, se transforma în cercetări exemplare (materializate în 10 volume de autor și peste 250 de studii și articole științifice), adevărate modele, aflate în vecinătatea impecabilului, incontornabile pentru orice specialist în dialectologie sau fonetică, geografie lingvistică sau istoria limbii, limbă literară sau stilistică, frazeologie sau etimologie, cultivarea limbii, antropologie culturală, lexicologie sau pragmatică. Toate aceste rezultate ale muncii și creativității neobosite nu au fost rezervate exclusiv apariției în reviste de specialitate, ci au fost împărtășite cu regularitate și masei mai largi a cititorilor, de exemplu prin intermediul unor rubrici permanente în publicații de informare sau de cultură – probă a înțeleșului particular și generos pe care domnul profesor îl atribuia misiunii omului de știință în spațiul public.

Toate discursurile sale, publice sau private, de la comunicări științifice și conferințe la dialoguri spontane, aveau savoarea și spectaculozitatea conexiunii efective cu interlocutorul, fascinat nu doar de virtuozitatea demonstrației, ci și de bucuria comunicării cu Profesorul. Dacă în scris era livresc, de un rafinament care străbătea fraze lungi și sofisticate, în expresia orală era mai nonformal, fondul erudit permițându-i să transforme detaliul aparent nesemnificativ în prilej de digresiuni docte, dezvoltate cu un entuziasm iradiant. Când se pasiona de vreun subiect, făcea excursuri bogate și provoca discuții conduse maieutic cu discipolii pe care îi atrăgea magnetic în raza lui de influență, îi orienta spre performanță și îi încuraja spre un anume tip, special, de nemulțumire de sine, generatoare de progres. Componenta socială, convivială a personalității sale transpărea și în emoționante flashbackuri care îi prilejuiau ba schițarea portretului vreunui profesor de acum jumătate de secol, care se reanima creionat în tușe sigure – ironice sau duioase, după caz –, ba evocarea vreunei întâmplări memorabile, în care se ancorau, firesc, discuții savante pe teme de specialitate. Întunecații ani '50-'60 îi stârneau emoții inedite, eminentamente intelectuale, și vorbea cu însuflețire despre subterfugiile lingvisticii acelor timpuri, care, fără a face prea multe concesii, s-a salvat de la sufocare de sub mormanul de maculatură comunistă.

Profesor la școala rigorii întotdeauna temperate *cum grano salis*, disprețuia confortul căilor bătătorite și era întotdeauna gata să urmărească *până-n pânzele albe* rădăcinile uitate ale expresiilor și detaliile revelatoare ale realității lingvistice. Severitatea omului de știință autentic, caracterul neconcesiv al opiniilor sale, formulate pe un ton constructiv și elegant, prin interogații și autointerogații, prin nuanțări și rezerve argumentative, amenda prompt superficialitatea, iar purtătorii ei se lămureau aproape de la sine că au nimerit pe teritorii străine. Totuși, această exigență era mereu și natural împlănită, contrabalansată, de afecțiunea lui constitutivă, pe care o revărsa deopotrivă asupra oamenilor și a necuvântătoarelor, de nevoia de a avea aproape frumosul în toate formele sale, de la natură la artă – și mai cu seamă de pasiunea cu care citea, lucra, studia, descoperea, căci

devotamentul față de profesie, în primul rând ca trăire fundamentală și apoi ca raliere din convingere la obiectivele culturale înalte ale Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” din Iași, pe care l-a slujit o viață (peste șase decenii!), a fost o constantă în viața domnului profesor.

Ne-a lăsat datoria de a-i continua activitatea, în primul rând la atlasul lingvistic pe care l-a coordonat, la revista „Anuar de lingvistică și istorie literară” unde a îndeplinit mai multe decenii funcția de redactor-șef, precum și în toate celelalte proiecte, având în minte, ca un ideal, dorința de a-i copia atitudinea științifică exemplară și mai cu seamă devotamentul și dragostea cu care interacționa în egală măsură cu subiectele de cercetare și cu oamenii din jurul lui. Nu avem nicio îndoială că personalitatea lui iradiantă va continua să ne încălzească sufletele și că profilul lui de om de știință aparte, pentru care măsura era un companion permanent al valorii, s-a înscris deja în galeria cercetătorilor români autentici.

OUR PROFESSOR

ABSTRACT

Professor Stelian Dumitrăcel (1937–2022) was one of the most important Romanian specialists in dialectology, phonetics, socio- and psycholinguistics, cultural anthropology, pragmalinguistics and lexicology. This article portrays him mainly inside his working laboratory, attending to his relationship with us, his closest collaborators, to the matters of his work, and to the expectations of his fellows or of the general public.

Keywords: *Stelian Dumitrăcel, dialectology, phonetics, sociolinguistics, psycholinguistics, cultural anthropology.*